

ŚW. BAZYLI WIELKI, *Pisma ascetyczne*, (Źródła monastyczne 5-6), tłumaczył i opracował ks. J. Naumowicz, Tyniec - Kraków 1994-1995, t. 1, ss. 267, t. 2, ss. 484.

Jednym ze skutków Unii Brzeskiej (1596) było powstanie Zakonu Bazylianów nawiązującego do tradycji monastycznych św. Bazylego (+379), biskupa Kapadocji z IV wieku i jednego z największych pisarzy wczesnochrześcijańskich. Zbliżająca się 400-setna rocznica Unii jest dobrą okazją opracowań o samej Unii, o Zakonie Bazylianów, ale też i o Bazylim i jego dorobku. Rocznicą ta jest jednym z powodów zwrócenia uwagi na wydany polski przekład głównych dzieł ascetycznych Bazylego.

Przekład ukazał się w Wydawnictwie Benedyktynów w Tyńcu w serii *Źródła monastyczne*. Dwa tomy obejmują sześć pism, tworzących zbiór nazywany przez Bazylego *Zarysem ascezy*. Tom pierwszy zawiera - po raz pierwszy w polskim przekładzie - cztery utwory tego zbioru: *Wstęp do Zarysu ascezy*, *O sądzie Bożym*, *O wierze*, *Reguły moralne*. W obszernym drugim tomie znalazły się najbardziej znane dzieła ascetyczne Bazylego: *Reguły dłuższe* i *Reguły krótsze*, zwane także *Wielkim A keti-*

konem lub *Regułami monastycznymi*. Dwa ostatnie pisma były tłumaczone i wydane w 1686 roku przez jezuitę Teofila Rutkę. Przekład ten jest jednak dziś mało zrozumiały, a ponadto niedostępny. Dlatego należy z uwagą odnotować pierwszy polski przekład całości pism ascetycznych Bazylego, zwanego *Zarysem ascezy*.

W obu tomach przekłady są poprzedzone *Wstępami* podającymi wiele informacji o św. Bazylim, o powstaniu jego pism i rozwoju jego myśli ascetycznej. Podana jest także obszerna bibliografia oraz indeksy: biblijny, rzeczowy, nazw i miejscowości.

Jak wynika ze *Wstępów*, Bazyli stopniowo dochodził do wypracowania oryginalnych koncepcji życia monastycznego. Kapadocki autor włączył się najpierw (około 357 roku) w rozwijający się wówczas spontanicznie ruch pustelniczy w Kapadocji i Poncie. Był to jednak ruch znajdujący się częściowo na obrzeżach Kościoła, nacechowany indywidualizmem i posuwający się do otwartej negacji takich wartości, jak małżeństwo, praca, kult męczenników. Bazyli starał się nadać temu ruchowi właściwą formę. Szukając doświadczeń, odbył podróż do centrów monastycznych w Syrii, Palestynie i Egipcie, a następnie osiadł w pustelni w Poncie i oddał się ascezie i studium Pisma Świętego. Wkrótce zdobył uznanie i autorytet w tamtejszym środowisku ascetycznym. Nie tylko unormował istniejące grupy ascetyczne, ale nadał nowy impuls dla monastycyzmu kapadockiego. Wybrany biskupem Cezarei, stworzył sieć klasztorów żyjących w duchu jego wskazań.

Wśród sześciu przetłumaczonych przez ks. J. Naumowicza pism Bazylego trzy noszą w tytule nazwę "reguły". Chronologicznie pierwszym dziełem powstałym około 360 r. - są *Reguły moralne*, będące zbiorem wskazań moralnych wynikających z Pisma Świętego. Są to wskazania skierowane nie tylko do pustelników, ale do wszystkich chrześcijan: do tych, którzy głoszą Ewangelię, do biskupów, kapłanów, diakonów, a także do osób świeckich: mężów i żon, panów i niewolników, rodziców i dzieci, wdów i dziewcząt, żołnierzy i rządzących. Można odnaleźć w nim jasno wyłożoną - a dziś chętnie podkreślaną - myśl, że wszyscy chrześcijanie są wezwani do świętości i duchowej doskonałości; szczególnym zaś zadaniem mnicha jest być doskonałym chrześcijaninem. Natomiast podstawy życia monastycznego przedstawił Bazyli w *Regułach dłuższych*. Tu wykłada główne zasady tego życia, takie jak: miłość, życie skupione na nieustannej pamięci o Bogu, posłuszeństwo przykazaniom Bożym, potrzeba wyrzeczenia się. Tu pisze o wartościach życia we wspólnocie, o zasadach modlitwy wspólnotowej, o obowiązkach przełożonych wspólnoty. Uzupełnieniem tego dzieła są *Reguły krótsze*, zawierające 318 odpowiedzi na różne pytania stawiane Bazylemu przez mnichów i dotyczące problemów duchowych, teologicznych, egzegetycznych czy też kwestii związanych z organizacją życia w klasztorze.

Trzy pisma zwane *Regułami* są poprzedzone trzema wstępami. *Wstęp do Zarysu ascezy* to tylko rodzaj dedykacji i przedstawienia kolejnych dzieł wchodzących do zbioru. Drugie wstępne pismo, *O sądzie Bożym* zawiera wezwanie do całkowitego wyrzeczenia się siebie samego i rzeczy doczesnych; wyrzeczenie się to jest niezbędne, aby prowadzić życie prawdziwie chrześcijańskie. Do zbioru pism ascetycznych włączył Bazyli także traktat *O wierze*. Uważał bowiem, że prawidłowa wiara jest podstawą prawidłowego życia ascetycznego.

Oryginalność traktatów ascetycznych Bazylego polega na tym, że są one głęboko biblijne. Nie dotyczą one uwarunkowań psychologicznych czy socjologicznych życia duchowego. Wzywają jedynie każdego ascetę do całkowitego poddania swej woli

Słowu Bożemu. Takie nastawienie sprawia, że jego pisma nie są jakimś kazuistycznym formularzem przepisów czy wyliczeniem zadań i obowiązków. Są wykładem woli Bożej względem człowieka, zawartej w Bożych przykazaniach. Słowo Boże stanowi dla św. Bazylego - pisze Naumowicz - "jedyną autentyczną regułę monastyczną". Ten duch Ewangelii i oddania Kościołowi przenika wszystkie dzieła Bazylego.

Kapadocki autor swoimi pismami nadał ruchowi ascetycznemu nie tylko swoisty charakter, ale i formę instytucjonalną. Jedną z głównych cech bazylińskiego monastycyzmu jest życie we wspólnocie, czyli cenobityzm. Stłusznie Bazyli jest uważany za ojca życia cenobitycznego. Pierwszy bowiem podał uzasadnienie takiej formy życia, pierwszy bronił jego wyższości nad życiem anachoreckim.

Teksty Bazylego tchną ewangelicznym radykalizmem. Są zarazem surowe i wymagające. Naumowicz wzbrania się jednak, by Bazylego uważać za rygorystę. Chociaż Bazyli jest wymagający, jednak zawsze działa w duchu Ewangelii. Wzywa jedynie do dokładnego i wiernego wypełniania każdego nakazu Pana. Głosząc surowe zasady, nie tylko nie zapomina o miłości, ale głosi wręcz prymat miłości w życiu duchowym. Miłość, jak zaznacza tłumacz, jest główną zasadą duchowości bazylińskiej.

Stworzona przez Bazylego koncepcja życia monastycznego przetrwała wieki. Jego pisma i idee ascetyczne miały wielki wpływ na Wschodzie i Zachodzie. Mimo że na Wschodzie nie ustalili się żaden "Zakon" czy Kongregacja bazylińska, to jednak pisma Bazylego pozostawały normą życia zakonnego. Stały się "regułą" dla wielu wspólnot zakonnych rozsianych w Bizancjum, Italii, Armenii, Syrii. Nieco później powstają zakony bazylińskie zorganizowane na wzór kongregacji zachodnich, m.in. "Zakon Bazyliński św. Jozafata". Zakon ten powstał na skutek reformy wschodnich klasztorów Metropolii Kijowskiej, jaką po zawarciu Unii Brzeskiej na początku XVII wieku zainicjowali metropolita kijowski Józef Welamin Rutski i św. Jozafat Kuncewicz. Połączyli oni klasztory, które dotąd tworzyły niezależne jednostki w jedną strukturę. Powstał Zakon, który nazwał się "Zakonom Bazylińskim Rusinów" a od 1932 roku, dla podkreślenia zasług św. Jozafata w odnowie bazylińskiego życia zakonnego, przyjął nazwę: "Zakon Bazyliński św. Jozafata".

Obecność na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie alumnów z warszawskiego klasztoru bazylianów przypominała pisze Naumowicz o istnieniu popularnego przekładu na język ukraiński dzieł ascetycznych św. Bazylego, dokonanego przez metropolitę Andrzeja Szeptyckiego, a zarazem zachęcała do przygotowania polskiego tłumaczenia. Dobrze więc się stało, że ukazał się pełny przekład pism św. Bazylego, które należą przecież do podstawowych utworów ascetycznych pierwszych wieków chrześcijaństwa.

Ks. Ludwik KRÓLIK